

DEBRECENI SZEMLE

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI LAP.

ZICHERMANN H.

KIADÓ LAPTULAJDONOS.

Megjelen alkalmilag.

GYŐRI JÓZSEF

SZERKESZTŐ.

A Petőfi-társaság vándorgyűlése.

Debreczen, 1882. Május 8.

A megérkezés.

Szombaton d. u. 3 órakor érkeztek körünkbe a Petőfi-társaság tagjai, kik városunkat választák első vándorgyűlésök színhelyéül. Ez ünnepélyes alkalomra roppant néptömeg lepte el az utcákat s az indóház környékét, kíváncsian várva a hazai irodalom vándor munkásait.

A testületek s egyesületek a következő sorrendben vonultak ki: elől ment a 60-as bizottság, utána a tanuló ifjuság, ezt követték a tornászok, 48-as honvédek, a dalárda, az iparos ifjuság, a kereskedő ifjak önképző egylete, a tűzoltó-egylet s végül a közönség beláthatatlan sora. Az egyesületek saját zászlóik alatt vonultak ki, menet és jövet a tűzoltó egylet zenekara játszott.

A perronra csak az illetékesek nyertek bebocsátást. Megérkezvén a vonat, kiszállt a társaság tagjai közül legelsőben nagy költőnk Jókai Mór, kinek megpillantásakor szünni nem akaró éljenzésbe tört ki a közönség, ezt követték a többiek, névszerint: Komócsy József, Szana Tamás, Váradi Antal, Kis József, Neugebauer László, P. Szathmáry Károly, Bartók Lajos, Abafy (Aigner) Lajos, László Mihály, Prém József, Reviczky Gyula, Margitai Dezső, Csengei Gusztáv, Szász Gerő, Endrődi Sándor. Hozzájuk csatlakozott pár jeles ifju festőnk, u. m. Tölgyessy Arthur, Mesterházy Kálmán s Margitay Tihamér. Ugyancsak ez alkalomra érkeztek le Orbán Balázs, Eötvös Károly, s Kis Albert orsz. képviselők.

A mint a Jókai üdvözlétére felharsant éljenzaj csillapult, városunk polgármestere következő üdvözlő beszédet intézte az érkező vendégekhez:

Nagyságos elnök ur, mélyen tisztelt honfitársaim! Mint sz. kir. Debreczen város polgármestere, a városi hatóság és közönség nevében örömtelt kebellem üdvözlöm önöket uraim, a nagy költő, Petőfi emlékezetére alakult társaság mélyen

tisztelt tagjait, kik szépirodalmi és széptani tárgyu vándor-felolvasó-gyűléseik megnyitására első helyen városunkat választani s ez által bennünket megtisztelni méltóztattak.

Szives meghívásunkra igen jól esett nekünk társaságuk szeretve tisztelt elnökének, a „Szegény gazdagok“, „Fekete gyémántok“ s mindenféle gyémántnál értékesebb számos más örök szép művek írójának, hazánk büszkeségének — kinek közöttünk megjelenése sokszoros örömmel tölti be kebleinket — azon lelkesítő válasza, hogy „igenis elmegyünk az önök városába, a mi városunkba.“

Várván vártuk is önöket, s mint a magyar irodalom buzgó harcosait s az előre törekvő nemzeti szellem ébresztőit hű testvéri karokkal fogadjuk városunkban, az önök városában, mely város, reménylem, mindenha következetes lesz multjához a hazafiságban s a mi a nemzetet nagygyá, hatalmassá teheti: a magyar irodalom pártolásában.

Isten hozta tehát önöket, uraim s áldja meg szent lelkesedésüket, nemes törekvésüket. Éljenek!

Jókai Mór mint a társaság elnöke a következőleg válaszolt az üdvözlő beszédre:

Tisztelt honfitársaim! én, őszintén megvallva, abban a helyzetben érzem magamat e tulságos fényes fogadtatás közepett, a melyben érezte egy protestáns lelkész magát, a ki felhivatott Bécsbe „ad audiendum verbum“, és beszállásoltatott a legfényesebb vendéglő legdiszesebb szobájába s ő keblére tapintva, s érezve tárczájának laposságát, azt mondta: uram, vendéglős ur, nekem nincs sok pénzem, hogy ezt a fényes ellátást kifizessem, hanem itt van, oda adom tárczámat, tartsa meg, én többet nem adhatok. Én is azt mondhatom, hogy e fényes, hazafias lelkes fogadtatásért én, és az én tisztelt barátaim, soha igazán megfizetni nem tudunk; hanem keblünkbe nyulunk, kiveszszük szívünket, odaadjuk önöknek, többet nem adhatunk.

Erre ismét kitörő éljenzés hangzott fel s ez alatt a polgármester a nőegylet nevében egy pompás virágcsokrot nyújtott át Jókainak, melynek széles fehér selyem szalagán a következő szavak állottak:

Jókai Mórnak a nagy költőnek

A depr. nőegylet, 1882. május 6.

Ezután a társaság tagjai a reájuk váró kocsikra ülve, a városba hajtottak. Elől ment a város ötös disz fogatján Jókai balján a polgármesterrel; utána szintén a város fogatán Teleky Sándor gr. balján Kis Sándorral s úgy sorban a fentebb elősorolt társasági tagok.

Mintegy másfél órai pihenés után a társaság tagjai a Casino feldiszitett termeiben gyűltek össze. Itt Szögyényi István kir. törvényszéki elnök, mint a kaszinónak is elnöke, szívesen üdvözölte a vendégeket, kik aztán a különböző termekben elszéledve, délutáni 5 óráig kellemes társalgásban töltötték el az időt.

Délutáni 5 órakor a társaság tagjai s számosan a városból kirándultak a nagyerdőre, hol a fürdőház udvarán röviden megozsonáltak s mintegy egy órai időzés után visszatértek a casinóba.

A fáklyásmenet.

Nyolcz órakor indult meg a főiskolai ifjuság által rendezett fáklyásmenet a collegium udvaráról s vonult czegléd-utca felé beláthatatlan néptömeg kíséretében. A casino előtt már egy órával előbb hullámozott a közönség, mely az ifjuság megérkezésekor néhány ezerre nőtte ki magát. A 80 fáklyás sorfalat képezett az erkélylyel szemközt s az ifjuság részéről Erőss Lajos senior lépett a szónoki emelvényre, üdvözölve a társaságot mint nemzeti irodalmunk vándorait s a jelen hatás embereit. Beszédét hosszas éljenzés kísérte, melynek lecsendesültével Jókai Mór a következő remek beszédet tartá:

Hálás köszönettel fogadom azon fényes megtiszteltetést, melyben ti Debreczen lelkes népe a köztetek megjelent Petőfi-társaságot részesítetek. Nem ennek a társaságnak, de a magyar nemzeti költészetnek hozott tisztességgül fogadom el és adom tovább azt. A hajdani olympi és isztmusi hősjátékokon is megosztották a pálmát a diadalmas hősök a költőkkel. Embernek embert mindenné lehet idomítani, teremthet belőle hőst, szónokot, kincsszerző urat, csak költőt nem tudunk teremteni, azt az Isten alkotja maga s a kit ihletével költővé felavató, az megmarad annak, mert az emberszívbe zárt teremtmény erő munkát követel s annak a munka gyönyör. Az ihletett költő nem kérdezi, hogy hallgatják-e? Zeng a köveknek, mint Orpheus, zeng a tengernek, mint Osszián, zeng a börtönfalaknak, mint Balassa Bálint, zeng a pusztáknak, mint Petőfi, zeng kicsufolóinak, mint Csokonai Vitéz Mihály. Hogy ne zengne hát a magyar költője, a kire hallgat egy nemzet. Nekem Isten különös kegyelme azt juttatta ki, hogy magyar hazánkban négy költői nemzedékkel éljek együtt. Pályám kezdete benyulik

abba a korszakba, a mit Vörösmarty képviselt, majd végig fut Petőfi fényes epocháján, keresztül küzdve magát a nagy országzsibbadás nehéz idején, melynek költői nemzedékét Tóth Kálmán vezette, s most már a harmadik olympiád végét járja s ez a nemzeti ujjaébredés korszaka, a legujabb ifju nemzedékkel. Én tudok tanúságot tenni róla, mily becse volt a költői hatásnak nemzetünk életében e negyven év alatt, mit érdemelt mind a négy egymást felváltó nemzedék ez országban. Az a kis csoport, mely Petőfi-társaság név alatt működik, mind a négy korszak költői nemzedékét egyesíti; vannak közöttünk veteránok és új emberek. Hogy a társaság Petőfi nevét választja czimeül, azt nem csak a név ragyogása igazolja. A láng, mely fényt vet az egész művelt világra szerteszét, egyuttal utmutató világosság az utána jövőknek. „Alacsony sirom helyén piramid emelkedik” — igen, az elismerő magasztalásokból, mikkel a haza és külföld elhalmozza a költőt. De e piramidnak a talapján — én ismerem, a ki ott voltam a lerakásnál — mi volt a nagy korszakalkotó eszme Petőfi költői működésében? Felemelni a magyar nép nyelvét, a magyar nép költészetét irodalmi nyelvre, magas poezissá: a pusztát az Olimpra. Ez az eszme diadalmaskodott az irodalomban s diadalt ült az életben, ez az eszme a magyar népet fölemelte magyar nemzetté. S a milyen gazdag a magyar népnyelv, olyan gazdag a magyar nép költészete. Az egy kifogyhatlan aranybánya. Ez aranyat hordta fel nemzete számára, a világ számára Petőfi. Ő a költészetet kereste az életben, azt kereste a halálban, olyan büszke volt költői voltára, hogy más czímet nem fogadott el, nem türt el a neve mellett. Pedig akkor nehéz harc volt a költői pálya.

Nem voltak kiadók, nem voltak írói társaságok. Petőfi legelső műveit egy kaszinónak kellett kiadni, nem volt magyar kormány, népképviselő, olvasó közönség, hanem volt a helyett, a mi most nincs, irgalmat nem ismerő cenzura.

És Petőfi tudott nagy, hatalmas koreszméknek élő alakot adni, a cenzura halálbirodalmában is, melynek hatalma volt porrá tenni mindent, a mi élő. De a por, a mire Petőfi lánglelke rászállt, az meg-elevenült s a koreszmék, a mikért ő fellelkesült, győzedelmeskednek, élnek és uralkodnak ma és a késő időkig.

Mi volt ennek a titka?

Az, hogy Petőfi eszmék mellett és eszmék ellen küzdött csupán, személyek mellett és személyek ellen soha. És a hogy nem birta rá semmi kecségtetés, hogy a legmagasabban álló személyt is feldicsóitse, úgy nem birta rá semmi bántalom, hogy a legjobban gyűlölt alakot is meggyalázza.

Az új nemzedék költőihöz szólok. Ti bennetek is ég az a láng, a mi Petőfi-ben fellobbant. Titeket is hevít a Castalia szent forrásának mámorító itala, elöttetek egy újja született nagy magyar nemzet, mögöttetek egy csodákkal teljes mult, dicső példadók, nagy mesterek egész sorozata és fölöttetek a szabadság arany ege és a babérfának levelei mégis szedetlenek maradnak?

Ha Petőfi tudott lánczokkal kezei az egekbe repülni, szárnyakkal vállaitokon porban akartok

járni? Kövessétek azt a világosságot, a mit ő vetett a költészet láthatatlan régióira. Ez a világosság láthatóvá teszi azt, hogy a költészet nem eszköze bármily hatalmas czélnek, hanem czelja önmagának.

A költészet nem szolgál időben élő urakat, csak azokat, kik örökké élnek, műzsát, nem zetet és ideált.

Ezeket szolgálta Petőfi.

Ne várjátok őt vissza; csillag az már régen, hanem támaszszátok fel őt önmagatokban s tépjétek a koszorukat ama babérfáról, mit ő ültetett s rátok hagyott drága örökségül.

Legyen a hazai költészet a mi magyar népünknek dicsőségében magasztalója, gyászában vigasztalója: Ritkán az utolsó, végnélkül az első.

E gyönyörű és ritka szónoki hatással elmondott beszédet sűrűn megszakgatá tetszésnyilvánításaival az alatt álló roppant közönség, végeztével pedig perczekig tartó éljen riadalba tört ki. A tanuló-ifjuság még Telekyt is kívánta hallani, ő azonban csak megjelent a hívásra az erkélyen, de nem beszélt. Jó félóra telhetett bele, míg a közönség czepléd-utcza elejéről eloszlott, de a többi utczákon még azután is sokáig rengeteg nép hullámzott.

Este 9 órakor a Bikába gyűltek a vendégek ismerkedési estélyre. A helybeli hirlapírók is teljes számban megjelentek, ezen kívül pedig oly nagy számú diszes közönség, hogy már $\frac{1}{2}$ 10-kor nem lehetett ülőhelyet kapni. Meglehetősen kellemesen telt el az est, ámbár ismerkedés voltaképen nem volt. Az elkülönített idegenek s helybeliek közt nem igen fejlődhetett ki közeledés. Az est folyamán a dalárda mulattatta a közönséget sikerültnél sikerültebb dalaival, melyek mind nagy tetszést arattak. Legjobban tetszett a „Pepi-Tant“ című, melyet meg is kellett ismételni. Vendégeink arczáról bizonyos meglepetést lehetett leolvasni a fölött, hogy a debreczeni dalárda oly korrektül és gyújtó hatással tud énekelni.

A felolvasó ülés.

Vasárnap délelőtt a színház szorongásig megtelt a legdiszesebb közönséggel; még a zenekari helyiségben is hallgatóság ült. A szinpadon emelvény volt felállítva a Petőfi-társaság tagjai számára, elnöki s az előtérben felolvasó asztallal. A szinpad jobb és bal oldalán két asztalnál a hirlapírók foglaltak helyet.

Kevéssel 10 óra után megjelentek a társaság tagjai Jókaival élükön s zajos éljenzés közt foglaltak helyet a számukra fentartott emelvényen.

Jókai Mór nyitá meg az ülést, üdvözölve a közönséget, s ezután kezdeteket vették a felolvasások.

Sz. a. n. Tamás titkár gyengélkedése következtében ennek értekezését A „Petőfi-társaságról“ Várad Antal olvasta fel. Az értekezés jelzi a társaság működését, melynek köre: adatgyűjtés a Petőfi életére és működésére vonatkozólag, s általában a Petőfi által kijelölt irány követése. Ehhez képest a társaság itthon felolvasásokat rendez, melyek által ébreszteni törekszik a hazai közönséget az irodalom pártolására, mire annyival is inkább szükség van, mivelhogy hazánkban újabb időben — fájdalom — a külföldi művek a hazaiak rovására pártoltatnak. De itt nem határozódik a társaság feladata. Vándorgyűléseket is tart ez oly czélból, hogy a nemzeti irodalmat minél szélesebb körben megkedveltesse; külföldön pedig barátokat igyekszik szerezni a társaság Petőfi műveinek s általában a magyar hazai szépirodalomnak. Végül köszönetet mond Debreczen városának a társaság szives fogadtatásáért. — Ezután

Komócsy József a társulat alelnöke lépett a felolvasó asztalhoz s zajos tetszés-nyilvánítások közt szavalta el az „Ezredik év“ című emelkedett hangulatu s szépségekben gazdag költeményét.

Vértesi Arnold „Az égben köttetett“ cz. novelláját olvasta fel. A beszély címe arra vonatkozik, hogy a szülők az általok létrehozott házasságot rendesen úgy szeretik tekinteni, hogy már az az ég végzése. Itt is e jelszó alatt akarják a nagytiszteletű ur s egy gazdag falusi gavallér atyja gyermekeik közt megkötni a házasságot, holott a nagytiszteletű ur leányát egy szegény theológus deák szereti. Ugyde a vagyon fénye vakít, s az erőszakolt házasság már-már létrejön, annyival inkább, mert e közben a theologust összeégeti a petróleum úgy hogy elnyomorodik, de akkor a már koldulásra kényszerített nyomorék megjelenik kedvese lakásán hogy megegyszer utoljára láthassa, s ez oly forró szerelmet mutat még ekkor is iránta, hogy a szülők végre reájok adják áldásukat. — A következő felolvasó

Szász Gerő volt, a következő lyrai költeményekkel: 1. Szomoru dal. 2. Sohasem. 3. Örök élet. Az érzelemmel teljes, egyszerű báju költeményeket s a szép előadást élénken megtapsolták. A 2. számú költeményt szerző szivességéből jelen számunkban közöljük.

Bartók Lajos rövid dalokat olvasott fel, melyek szintén nagy tetszéssel fogadtattak. A legutolsó számút, mely igen csinos s alkalmiságánál fogva is nagy hatást tett, szintén alább veszik olvasóink.

Teleky Sándor gr. „Garibaldi alatt 1859-ben“ című tárczaszerűen írott visszaemlékezését

*

Szász Gerő olvasta fel. Két epizódot beszél el ebben a derék főúr, ki az olasz hadjáratban Türr Istvánnal együtt mint ezredes harczolt Garibaldi alatt, — azzal a közvetlenséggel s tösgyökeres magyaros humorral, mely Telekyt rövid idő alatt oly kedvelt íróvá tette s mely az érdekes értekezésben is frappansan nyilvánult. A felolvasás nem egyszer hangos derűségekre ragadta a hallgatóságot s végeztével szerzőt ismételten kihívták.

Váradi Antal „Az Isten ostroma” című szép rhapsodikus költeményt szavalta el. A költeményt mély vallásosság s költői erő lengi át; a mai korrupció van benne főképp ostromozva s hasonlítja a mai gonoszokat a kufárokhoz, a kiket a Krisztus Salamon templomából kikergetett. Így fogja kiűzni Isten a mai gonoszokat is nagy templomából: a föld színéről. A hévteljes előadást zajosan megéljenezték. — Utolsónak következett

Jókai Mór „A drága füttty” című elbeszéléssel. Az 1818-ik év egyik epizódját tárgyalja ez.

A színhely Páris. Főalakok lady Amelina egy mesés gazdagságu nő, kinek a legnagyobb világiak vetekedve udvarolnak; s Metell, ki szintén gazdag ember, nagyban kártyázik s nagyban költ, de nem pazarol. Az udvarlók bolondulnak a ladyért, a ki közönyösen veszi őket s a lady bolondul Metellért, a ki viszont közönyösen veszi őt.

A „tátár táborban” (így nevezték a Palays-Royalban azt a circust, a hol a restauratio korában szindarabokat szoktak előadni) jól lehetett mulatni; botrány is volt elég. Egyszer az igazgató megrontott reputációjának helyreállítására új darabot hozott színpadra: „Bonaparte szerelmi kalandjai” címmel.

Lady Amelina rendesen az egyik proscenium páholyban ült, s ő jobban vonzotta a közönséget, mint a szindarab. Egész előadás alatt udvaroltatott magának; örökösen mozgott, lármázott s nancsot evett, melynek héjával a zenészek orrát dobálta; muzsikát hozott magával s előadás alatt zenélt, melléje pedig kutyáját ugattatta.

Ekkor nagyon egyszerűen jött. Kutya, udvarlók elmaradtak, sőt még az arcfesték és ékszerek is hiányoztak. Egy szóval, először életében tisztességesen viselte magát. Páholyába nem eresztett senkit; bezárta ajtaját, mely csak Metell kopogtatására nyílt meg.

Az új darab a paródiák netovábbja volt. A világ hőse, ki a hét főbűnt egyesíté magában, mind a hét bűnnek paródiája lett Franciaország szívében s e szív kamaráját képező Palays-Royalban. A közönség kaczagott, tombolt. Bonaparte

silány kéjenczczé, iszákossá volt sülyesztve a színpadon. M-me Hameline, a ki második uralkodója volt Franciaországnak, szelleme, bája által, s a királyságot, directoriumot és consulatust átragyogta dicsfényével, hasonló gunytárgygyá tétetett. Színpadi alakja hasonlított némileg Amelinához. E két személy mint férj és feleség közt leirhatatlan jelenetek folytak.

Metell eleinte nem figyelt oda az előadásra. Gondolatai valahol az Adria partján egy kedves házban tévedeztek, a mely szerelme tárgyát rejté! Lady Amelina végre figyelmezteté. Ekkor oda nézett. Azt a jelenetet adták, a mikor a betörő kozákok nője szoknyája mellől huzzák elő a remegő Bonapartét. Irtóztatós botránkozás fogta el, s mikor a közönség legjobban röhögött, két ujját szájába dugva, átható fütttyöt hallatott. E vakmerőségre Amelina így kiáltott: „Hiszen te egész férfi vagy! No hát én is az vagyok; jer, verjük szélyel az egész színpadi ármádiát.” Tett váltá fel a szót Leugrottak a színpadra s saját fáklyáikkal verték el a kozákokat. A csendőrségnek kellett közbe lépni. A két eszeveszett azonban még ekkor sem engedett, sőt Metell Amelina felhívására fáklyáját beledugta a tűzijátékhoz való szereket tartalmazó ládába. Recsegés s ropogás hangzott fel, kigyult a színpad s az egész czirkusz leégett. A royalisták szét akarták tépni a két dühöngőt, s kezeik közül a rendőrség menté meg őket. Elfogták s vitték a parancsnoksághoz.

A rendőrségnél lady Amelina legelsőben is mindent összezuzott. Metellnek pedig már jó előre megmondta, hogy mindenre csak azt mondja: „Sacrebleu!” — Magát úgy adta ki mint Lord Adam off Cameelborough, Metellt pedig mint egyik barátját. Azt mondta, hogy fogadásból gyújtották fel a színházat s minden kárt készek megfizetni. A számla 372,000 frankban állapított meg. Amelina egy Napoleon aranyat vetett fel annak eldöntésére, hogy melyik fizessen. Reá esett a sors. Fizetett; a rendőrséget meghitta oly vendég-lőbe, melyet ez csak híréből ismert; ők ketten pedig még sokáig ott gyönyörködtek az égő czirkuszban.

Lady Amelina azt mondá rá: „Drága füttty volt, de megérte az árát.”

E felolvasást a közönség szünni nem akaró tapsvihara kísérte s Jókai alig győzte köszönetni a megtiszteltetést. A felolvasások végeztével Komócsy alelnök jegyzőkönyvi köszönetet indítványozott Debreczen város lelkes közönségének a szíves fogadtatásért, mi elfogadtatott. Ezzel véget ért az ünnepélyes ülés.

A felolvasások végeztével széteszlott a közönség; a társaság tagjai pedig egy kis pihenőt tartva, siettek a Bikába, a hol már ekkor terített asztalok várták őket.

A diszebed.

Több mint 200-an vettek részt a banquetten. A középső asztaloknál ült a társaság tagjainak egy része s a közös hadsereg és honvédség számos tisztje. A többi társ. tagok vegyesen foglaltak helyet a közönséggel. Az asztalfőn ült a polgármester mint házigazda, jobbán Jókai Mórral, balján gr. Teleky Sándorral. 2 óra után kezdetét vette az ebéd, mely a következőkből állott: 1. Barna leves. 2. Hideg kecsge aspiccal, 3. Marhahus mártással. 4. Töltött káposzta kolbászszal. 5. Tészta. 6. Libapecsénye. 7. Sajt. Bor volt négy féle.

A negyedik tál étel után megindultak a pohárköszöntők, melyek sorát Simonffy Imre polgármester nyitá meg, éltetve a koronás királyt. Révész Bálint Jókaiért s a Petőfi-társaságért, Vay Dániel gr. szintén a Petőfi-társaságért ittak. Ezután felemelkedett Jókai Mór s Kis Sándorhoz szállva körülbelől a következőket mondá:

Az egyszeri apa kis fia azt mondá apjának azon kérdésére, hogy mi szeretne lenni, hogy pensionatusgeneralis. Ma azt mondhatná legjobban szeretne lenni meghalt költő, mert azt érzbe öntik s legalább biztos állása van. Az élő magyar költők iránt még ma sincs kellő érdeklődés. Én Petőfivel s Kis Sándorral benne voltam a 10-ek társaságában s Kis Sándor barátom tanuja volt, mint ragadt el engem, ki jogásznak készültem, a muzsa. Most már elvon ettől is a közélet. Ez pedig olyan mint a homoki szőlő; a mely rigó belekóstol, az nem énekel többet. Pedig most már tizszeres a közönség pártolása, csak az a baj, hogy ez inkább a külföldi literatura iránt nyilvánul. Azonban a közönség pártolását nem lehet koldulni. Mi nem is azért jöttünk ide, hogy ezt tegyük, hanem hogy hálát adjunk a közönségnek oly pártolásáért, a minőt én 40 éves pályám alatt sohasem tapasztaltam. Köszönöm e szép kitüntetést. Kivánom, hogy Debreczen, ez a kálvinista Róma, ez a magyar Helicon s ez a nemzeti Jeruzsálem sokáig éljen. — Szünni nem akaró éljenzés kísérte e lelkes toasztot.

Ezután ittak: Komócsy a polgármesterért, P. Szatmáry Károly Révész Bálintért mint a Rákóczy harang főparancsnokáért, a mely harang fizesse meg az ő adósságait, — Várady Antal a debreczeni nőkért, Neugebauer szintén a deb. nőkért, Bartók Jókaiért mint azon rigóért, a mely

homoki szőlőbe kóstolt s mégsem szünt meg énekelni, Kis Áron Telekyért, Komócsy a debreczeni tanárokért, gr. Csáky ezredes a honvédekért mint szellemi harcosokért, Jókai Mór a monarchia katonáiért. Ezután lapunk szerkesztője a következő verses köszöntőt mondá:

Az ebédnek vége int.

Száz szónak is egy a vége,

Szám nyitom rövid beszédre:

Éljenek vendégeink!

Toasztoztak még Balogh Ferencz, Tóth Lajos, Orbán Balázs stb.

A kedélyes ebédnek öt óra fele lett vége.

A bál.

Este bált rendezett a nőegylet a „Koroná-ban. Ugy halljuk, jól mulattak.

Látogatások.

Hétfőn reggel a hireink közt jelzett leleplezési ünnepélyesség után a fűvészkertet s Csokonay lak- és halálozási helyét keresték fel a társaság tagjai. Ezután a főiskolában tettek látogatást, hol a Jókaival élén megjelent társaságot az udvaron Tóth Ferencz akadémiai igazgató tanár fogadta üdvözlő beszéddel. Jókai válaszolt, elmondva beszédében, hogy most oly formát érez, mint érezhet a folyó, mikor hosszú ut után visszatér eredetéhez. Debreczen a nemzeti művelődésnek s hazafiságnak kiapadhatatlan forrása s a tudománynak, művelődésnek kincstára volt. Éljen Debreczen s ennek főiskolája sokáig, hogy el lehessen róla mondani:

Labitur et labetur in omne volubilis aevum.

Ezután bemutattattak Jókainak a jelenvolt tanárok. Majd a könyvtárt, énekkart s a Krisztiáni Alajos által ez alkalomra rendezett rajzkiállítást látogatták meg vendégeink.

Kirándulás a Pallagra.

Délutáni 3 órára volt tervezve az indulás a külső gazdasági intézetbe. De odafenn másképp határoztak. Kevéssel 3 óra után megeredtek az égcsatornái, s olyan vihar keletkezett, mely pár perc alatt szétkergeté a Casinó helyisége előtt várakozó kocsikat s az ácsorgó néptömeget. Fent a Casinóban már kezdtek letenni a tervről; azonban Jókai vezénylett: „Menjünk uraim! Hiszen nem vagyunk czukorból.” Az eső is megszűnván, utnak eredt a társaság a város kocsijain s a magánosok által rendelkezésre bocsátott fogatokon.

Kint a pallagon a legszivesebb fogadtatás várt az érkezőkre. A vendégek Jókaival élükön megtekintették a gazdasági intézet külső helyiségeit, figyelmesen hallgatva a derék Rottler József a földmives iskola vezetője s tanártársai szakszerű magyarázatait a szarvasmarha-, juh-, ló- és sertés-tenyésztésről s a gazdálkodásról. Megnézték a vendégek a tejhűtőt is, mely valóban praktikus szerkezetű s megízlelték a rajta hűtött friss tejet. Jókaik mindenről a legnagyobb érdeklődéssel kérdezősködött.

E közben csinos hölgy-koszoru gyűlt egybe, melynek a Petőfi-társaság tagjai egyenként bemutattak, s mely nagy költőnk, a társaság elnökét gyöngyvirág-csokorral tisztelte meg. Hasonlót kapott Komócsy s ők a megtiszteltetést azzal viszonozták, hogy Jókaik egy-egy csomó virágot s Komócsy egy-egy darab illatot adott emlékül a hölgyeknek a kapott csokorból.

Majd terített asztalhoz ült a társaság s a Magyarfiúk zenéje hangjainál elköltötték a magyaros vacsorát, mely állott rendkívül izletesen készített malacz-tokánból és debreczeni bélesből s skürtös fánk-ból. E közben Jókaik kiment s a künn maradt hölgyeknek — egy-egy csókot adott, kik aztán e belépti jeggyel szintén helyet foglaltak az asztaloknál. Természetes, hogy a toasztok sem maradhattak el, melyek sorát Jókaik nyitá meg, üritvén poharát az intézet tanáraiért, kik a hazának egyszerű, de megelégedésökben boldog polgárokat nevelnek. Komócsy kiemelve az intézetnek egy nagy hiányát, hogy t. i. nincs szőlője, arra kérte ennek vezetőit, hogy csináljanak egy szőlőhegyet s természetesen ezen jó bort, így kultiválván azt a nemes mesterséget, melyet Noé apánk talált fel. Rottler József a földmives iskola vezetője igen talpraesett szavakban köszönté fel a Petőfi-társaságot, mint a mely oly eszmékért küzd, a melyekért ők kerges tenyerű, de őszinte magyaros érzelmű emberek pallagi szívvvel is tudnak hevülni. Mondtak még fölköszöntőt: Koszorus Lajos, ki Jókaik mint a Pegazusnak legjobb lovasát élteté s ifj. Rottler József 2-od éves gazdasz, ki az intézet növendékei nevében üdvözlé a Petőfi-társaságot. — Dicsérettel kell még megemlékeznünk a tanintézet növendékeiből alig pár hó óta alakult dalárdáról, mely Tordai Gábor vezetése alatt néhány igen szabatosan előadott darabbal mulattatta a vendégeket.

Végre az idő előhaladottsága távozásra készté a mulatókat; de a vendégszerető intézettől nem oly könnyű volt megválni, s a kit csak maradásra bírhattak, el nem eresztették. Komócsyt néhány

társával csaknem erőszakkal szedték le a kocsikról s ők tán még most is, a midőn e sorokat írjuk, ott künn mulatnak s csoda lesz, ha a kelő nap ébren nem leli őket.

Az elutazás.

Este 9 órakor utazott el a társaság zöme városunkból. Az indóházánál nagy közönség jelent meg, mely a leglelkesebb éljenzéssel bocsátá útjára nagy költőnk Jókaik s többi társait. Nehányan csak kedden délből utaztak el. Azt hisszük, hogy a Petőfi-társaság itt időzése mind reájok, mind reánk nézve felejtethetetlen marad. Kisérje őket isten áldása további útjukon s juttassa sikerre nemes céljokat, melyért a vándorbotot felragadták.

KÖLTEMÉNYEK.

BURNS DALAIBÓL.

Folyj csendesen Afton . . .

Foly csendesen, Afton! zöld partok ölen,
Rólad majd szép dalt dalolok én;
Fölötted Marim szendergve pihen —
Álmát ne zavard meg, folyj szeliden.

Viszhangnak verője, te bús vadgalamb,
Te bibicz, te rigó a bokorban alatt:
Halkitsatok, kérlek, kissé a dalon, —
Megháborítjátok alvó angyalom.

Mily sugarak édes Afton! halomid,
Köztök tova csermelyed illamodik;
Itt járok ögyelgve a nap szakain,
Szemembe Marim laka és juhaim,

Mily kedves a völgy fűs partid alatt.
Hol a kikelet vadvirága fakad!
Itt, harmatosan ha az este közelg,
Marimmal a nyír szagos árnya főd el.

Kristály habod, Afton, mi bájjal onson!
Árnyat tükörödre Marim laka von!
Kis lába havát át mint öleled,
Ha szedve virágot elállja vized!

Folyj csendesen Afton! zöld partid ölen,
Rólad, csak rólad dalolok én!
Fölötted Marim szendergve pihen —
Álmát ne zavard meg, folyj szeliden.

Anderson János.

Anderson János, édesem,
Hogy lettünk mátkapár,
Hollósötét volt a hajad,
S szemöldököd sugár:

Most a szemöldököd kopasz,
S hajad, mint hó, fehér;
De áldva légyen ősz fejed,
János, hűségédér'.

Együtt haladtunk fölfelé
A dombra akkoron,
S tölténk oly sok boldog napot,
Én édes Jánosom:

Most ismét együtt ballagunk
— Lefelé Jánosom;
S úgy-e majd együtt nyugoszuunk
A völgyben egykoron!

Dunbar Tibi.

Eljősz-e én hozzám,
Édes Dunbar Tibi?
Eljősz-e én hozzám,
Édes Dunbar Tibi?

Mondd, jősz-e paripán,
Vagy hoz-e szép kocsit,
Vagy jősz gyalog velem,
Édes Dunbar Tibi?

Nem kell nekem apád
Sok pénze, vagyona,
Nem kell családodok
Sok büszke rokona:

De mondd, hogy sorsomat
Kész vagy megosztani,
— S jöjj egy szál ruhában,
Édes Dunbar Tibi.

A kapitány neje.

K a r.

Fel lóra, fel!
Jer, ó ne késs vele;
Fel lóra s el!
Légy a kapitány neje.

Hogy ha dob perren
S bődül ágyu torka,
Ülve délczezen
Nézd kedvesed a sorba!

S ha vert ellenünk
Békéért eseng már,
Ránk is enyhelyünk
Árnyin béke s csend vár.

Fel lóra, fel,
Jer, ó ne késs vele;
Fel lóra s el,
Légy a kapitány neje.

Fordította Györi József.

Dal.

(Felolvastatott a Petőfi-társaság ülésén május 7-kén
Debreczenben.)

A hol szegény Petőfi
Olyan bőségesen koplal vala,
Egész Petőfi-társaságnak
Terítve most a város asztala.

Hogy felfohászkodott ő:
„Hej Debreczen“, ha rád emlékezem!!“
— — Letűnt napfényünk! árnyaidnak
Fogadtatása fényesebb leszen!

Te annyit adtál a hazának,
S neked hazád alig egy falatot...
Te nem irigylesz s így szólsz megbocsátva:
„Fiuk, emlékemre mulassatok!“

Bartók Lajos.

Szomorú dal.

(Felolvastatott a Petőfi-társaság ülésén május 7-kén
Debreczenben.)

Még fenn hordom fejem; még forr szívem vére,
De már hajlik a nap nyugatra, estvére.—
Lemenő nap fénye nem hevit, nem éget;
Nem is olyan szép már, mint volt, ez az élet!

Mikor egy ragyogó világgal kínáltak,
Mikor én szívemet adtam a világnak,
Mikor egy kis virág, ha gyöngéd kéz tépte,
Alá meritett a gyönyör tengerébe.

Hová lett a gyönyör? Az a kis kéz hol van?
Mért nem alszom én is hideg koporsóban?
Mért kellett megélnem, oh, miért kell látnom
Hogy egyedül vagyok széles e világon!

Az élet szikláján egyre fölebb hágok,
 Panaszsomat hallják tavaszi virágok;
 S az illatos völgyek, a duzzadó élet,
 Mint ha gúnyolnának, mint ha nevetnének.

Néma bánatomban hallgatom, figyelek,
 S elgondolom: mily jól adták az istenek,
 Hogy ifjuság, tavasz s balgatag virágok
 Nem tudják, nem sejtik, hogy tél vár reájok!

Szász Gerő.

H i r e k.

* **Petőfi kardja.** A tegnapi diszebéd végén egy kard járt közkézen, a mely hajdan a Petőfié volt. Ő azt 48-ban ünnepélyes alkalmakkor viselte, s Vasváry Kovácsnak is volt ehez hasonló. Most már csak a pengéje a régi; a markolat s hüvely pedig újabban készült. A kard jelenleg özv. Rikl Józsefné urnő tulajdona, ki azt a forradalom óta mind a mai napig gondosan megőrizte.

* **Szép ünnepély** folyt le ma délelőtt egész csendben a kisvárad utcza 3484. sz. házban*), melynek egy kis szobájában 1844-ben nagy költőnk Petőfi lakott s a hol írta „Boldogtalan voltam teljes életemben“ cz. szép költeményét is. A ház jelenleg Sáska Károly sütőmester tulajdona s nevezetessége még eddig csak kevesünk előtt volt ismeretes, a kik a kis házban egyszer másszor megfordultunk. Most a Petőfi-társaság itt léte alkalmából Tóth László barátunk azt az indítványt tette, hogy a ház emléktáblával jelöltessék meg; Boross Sándor derék kőfaragónk pedig vállalkozott ez emléktáblának minden díj nélkül elkészítésére. Az eszme testet öltött; az emléktábla elkészült s ma d. e. 9 órakor ünnepélyesen le is lepleztetett. A Petőfi-társaság néhány tagja pár hírlapíró s érdeklődő kíséretében megjelenván a hely színén, melyen akkorra már egy kis közönség is gyűlt össze, megtekintette legelsőben is a kis szobát, mely még ma is kevés különbséggel ugyanazon állapotban van, mint mikor a költő benne lakott; csak a boglya-kemencze tűnt el belőle s butorzata változott. Majd kilépvén az utcára, Komócsy József a társaság alelnöke tartott egy szép beszédet, melyben jelzé a különbséget az akkori s mai Petőfi közt: „akkor még megfért — ugymond — a nagy költő egy kis szobában, ma nem fér e házában, sőt hirneve ma holnap az egész világra elterjed.“ Beszéde végeztével leleplezte az emléktáblát, melyen szép aranyos betűkkel ez a felirat áll: „E házban lakott Petőfi Sándor 1844-ben.“ Végül köszönetet mondott derék polgártár-

*) E ház 1844-ben tudomásunk szerint özv. Fogasné volt, kiről aztán menyére, Fogas Lajosnéra szállt. Ez utóbbitól vette meg jelenlegi tulajdonosa.

sunknak Boros Sándornak hazafias tettéért s felkérte a ház tulajdonosát az emléktábla gondozására. A jelen voltak éljenzése közt ért véget a rögtönzött szép kis ünnepély.

* **Jókai-buza.** Szép epizódja volt a pallagi kirándulásnak az a jelenet, mikor a vendégek a kíséreti tért megtekintve, az intézeti tanárok indítványba hozták, hogy e téren örökíttessék meg a Petőfi-társaság emléke, még pedig olyformán, hogy a 46-ik parcella Petőfi nevérol, a rajta termő eddig „nemesített pallagi“-nak nevezett buza pedig a Jókai nevérol neveztesse el. A keresztelés azonnal foganatosított, még pedig oly formán, hogy a Jókai kezébe egy kapát nyomtak, s felkérték, hogy kapáljon egy darabot, a mit nagy költőnk a jelenlevők éljenzése között meg is tett. Ezután Rottler József intéző tanár ünnepélyesen kijelentette, hogy parcella a neve mától fogva „Petőfi-parcella“, s az ott termesztett buzáé: „pallagi nemesített Jókai-buza.“ Az intézet növendékei pedig elhatározták, hogy ereklüként őrzendik meg a kapát, melylyel Jókai Mór dolgozott.

* **A nagy Jókai és a kis Sáska.** Koszorus költőnk látni kívánta azt a férfit, a ki a Petőfi kisváradutcza lakó házában jelenleg szerencsés birtokosa. A polgármester tehát elhívatta s bemutatta neki Sáska Károly polgártársunk személyében, ki nek termete köztudomás szerint levén olyan a minőt barbár magyarsággal úgy hinak hogy „kurta“, hogy Jókai a szeme közé nézhessen, felállították a szoba közepén levő asztalra. Képzeljük, hogy ily magaslaton is mennyire kicsinynek érezhette magát Jókaival szemben fentnevezett polgártársunk, ki nem tehet róla, hogy egyszerre ilyen híres emberré lett.

* **Drága csók.** Együtt beszélgetett egy kis társaság a „petőfik“ (mert népünk már szerte így nevezi őket) elutazása után. A társalgás leginkább irodalmi dolgokról és egyénekről folyt; Jókainak természetesen nem lehetett kimaradnia. Egyik ismerősünk, a ki különben takarékoságáról ismeretes, azt találta hirtelenében mondani, hogy ha ő Jókait homlokra csókolhatná, szívesen adna érte 50 frtot. A társaság egy tagja sietett szaván fogni a lelkesülőt s fogadást ajánlott, hogy ő részéről kész kieszközölni Jókainál az engedélyt, ha az illető jótékony célra leteszi az 50 frtot. Megtörtént a fogadás s már most arra vagyunk kíváncsiak, hogy a fogadástevők állanak-e szavuknak? Ha igen, s X. barátunknak osztályrészül talál jutni a Muzsa szerepe, úgy bizonyára el fogja mondani a la Amelina: „Drága csók volt, — de megérte.